

LAUSUNTO

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
EU-oikeus ja tietosuoja
Erityisasiantuntija Anu Polojärvi

21.4.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 49/2026 vp)

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikon asiassa. Oikeusministeriö on antanut esityksestä sen valmisteluvaiheessa lausunnon. Ehdotettua sääntelyä ja esityksen perusteluita on täydennetty ja täsmennetty esityksen jatkovalmistelussa. Oikeusministeriö kiinnittää valiokunnan huomiota vielä direktiivien kansalliseen liikkumavaraan, ehdotettujen tiedonsaantioikeussäännösten oikeasuhtaisuuteen sekä ehdotetun kielto-oikeuden soveltuvuuteen etuuslainsäädäntöön.

EU-oikeuden kansallinen liikkumavara käsiteltävien henkilötietojen käyttötarkoituksen kannalta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotukilaissa, asumistukilaissa ja eläkkeensaajan asumistukea koskevassa laissa säädettyä Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada rahalaitoksilta välttämättömät tiedot käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian tai asumistuen ratkaisemista varten. Lisäksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettuun lakiin ehdotetaan esityksessä Kansaneläkelaitosta koskevia säännöksiä. Ehdotetuilla säännöksillä on tarkoitus mahdollistaa Kansaneläkelaitokselle oikeus pyytää em. etuuksien käsittelemiseksi välttämättömät hakijan tili-, saldo-, arvopaperi- ja tilitapahtumatiedot rahalaitoksilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla. Tiedonsaantioikeus koskisi myös hakijan perheenjäsenen tai avio- tai avopuolison tai samaan ruokakuntaan kuuluvan tietoja.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä on perustettu lailla pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä (571/2019), jolla pantiin kansallisesti täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/843, rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta (jäljempänä viides rahanpesudirektiivi). Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän hallituksen esitystä (HE 167/2018) koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunta katsoi luonnollisen henkilön yksityiskohtaisten tilitietojen rinnastuvan yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin. Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotetun kaltainen sääntely, jolla mahdollistetaan yksityiselämän suojan ydinalueelle ulottuva arkaluonteisten henkilötietojen käsittely salassapitovelvollisuuden estämättä, on valmisteltava, perusteltava ja laadittava sisällöltään erityisen huolellisesti perustuslain asettamat vaatimukset huomioiden (PeVL 48/2018 vp, s. 7). Eduskuntakäsittelyssä hallituksen esityksessä (HE 167/2018) esitettyjä viranomaisten tiedonsaantioikeuksia sekä järjestelmän tietosisältöä supistettiin merkittävästi, muun muassa rajaamalla tilitapahtumatietojen käsittely järjestelmän ulkopuolelle. Perustuslakivaliokunta piti tuolloin Kansaneläkelaitoksen valvontajärjestelmän tietoja koskevan tiedonsaantioikeuden poistamista sääätämisyjärjestyskysymyksenä ja edellytti sääntelyn rajaamista vain direktiivin edellyttämiin tiedonsaantioikeuksiin (PeVL 48/2018 vp, s. 7–8).

Sittemmin lailla 814/2022 pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää käyttävien viranomaisten piiriä laajennettiin merkittävästi lisäämällä Verohallinnolle, Tullille, Ulosottolaitokselle, poliisille, Rajavartiolaitokselle, Puolustusvoimille ja Finanssivalvonnalle pääsy pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään. Järjestelmää käyttävien viranomaisten piiriä laajentaneeseen hallituksen esitykseen antamassa lausunnossa perustuslakivaliokunta totesi, että koska esitetyt kansalliset laajennukset eivät kuitenkaan ulotu yksityiselämän suojan ydinalueelle arkaluonteisina tietoina pidettäviin yksittäisiin tilitapahtumatietoihin, ei nyt ehdotettava aiemmin arvioitua täsmällisempi ja tarkkarajaisempi sääntely sille sääätämisyjärjestysperusteluissa esitetyt viranomaiskohtaiset perustelut huomioiden vaikuta lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen (PeVL 10/2022 vp, s. 5). Lailla, jolla järjestelmää käyttävien viranomaisten piiriä laajennettiin, pantiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1153 säännöistä, joilla helpotetaan rahoitus- ja muiden tietojen käyttöä tiettyjen rikosten ennalta estämistä, paljastamista, tutkimista tai niihin liittyviä syytetoimia varten (jäljempänä rahoitustietodirektiivi).

Laeilla 863/2025, 864/2025 ja 865/2025 on sittemmin kansallisten tarpeitten perusteella laajennettu pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttötarkoituksia siitä, mitä rahanpesu- ja rahoitustietodirektiivit mahdollistavat lisäämällä järjestelmää käyttäville viranomaisille erillinen saldo- ja tilitapahtumatietojen sekä arvopapereita koskevien tietojen kyselymahdollisuus.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa (s. 82) on tuotu esiin, että Kansaneläkelaitoksen kyselyoikeus ei perustuisi rahanpesu- tai rahoitustietodirektiivin mukaisiin perusteisiin vaan Kansaneläkelaitoksen kansallisiin tehtäviin. Kyseessä olisi siten kansallisesta tarpeesta annettu sääntely. Ehdotetun sääntelyn mukaan Kansaneläkelaitoksen käyttöoikeus kohdistuisi kuitenkin uuden sähköisen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän ohella myös EU:n viidennen rahanpesudirektiivin ja rahoitustietodirektiivin edellyttämiä tietoja käsittelevään keskitettyyn automatisoituun tilitietojärjestelmään. Esityksen säätämisyjärjestysperustelujen mukaan (s. 83) Kansaneläkelaitoksen kyselyillä automatisoituun tilitietojärjestelmään olisi tarkoitus selvittää sitä, missä luotto- tai maksulaitoksissa hakijoiden asiakkuuksia on. Kansaneläkelaitos siis käyttäisi automatisoidun tilitietojärjestelmän tietoja saldo- ja tilitapahtumatietopyynnön kohdentamiseksi keskitetyssä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmässä. Perustelujen (s. 83) mukaan saldo- ja tilitapahtumien kysely ei olisi mahdollista ilman asiakkuustietoja.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään kerättävät tilin asiakkuutta koskevat tiedot kerätään järjestelmään viidennen rahanpesudirektiivin mukaisesti rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseksi sekä rahoitustietodirektiivin mukaisesti vakavien rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, tutkimiseksi tai niihin liittyviä syytetoimia varten. Oikeusministeriö kiinnittää tältä osin huomiota siihen, että Kansaneläkelaitoksen tarve käyttää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään em. direktiivien nojalla kerättäviä tietoja toimeentulotukiasian tai asumistuen ratkaisemista varten vaikuttaa poikkeavan merkittävästi viidennen rahanpesudirektiivin tai rahoitustietodirektiivin sallituista käyttötarkoituksista. Esityksen perusteluissa ei ole kuitenkaan arvioitu, sisältävätkö rahanpesudirektiivi ja rahoitustietodirektiivi kansallista liikkumavaraa käyttää henkilötietoja alkuperäisestä keräämistarkoituksesta poikkeaviin tarkoituksiin. Perustuslakivaliokunta on korostanut, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. esim. PeVL 1/ 2018 vp, PeVL 25/2005 vp). Perustuslakivaliokunta on painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen

liikkumavaran alasta (PeVL 48/2018 vp, s. 6–7, ks. esim. PeVL 1/2018 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 42).

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa on tuotu esiin Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) asiassa C-817/19 (*Ligue des droits humains ASBL vs. Conseil des ministres*) antama matkustajarekisteritietojen käyttöä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden ennalta estämistä, paljastamista ja tutkintaa sekä tällaisiin rikoksiin liittyviä syytetoimia varten annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/681 (jäljempänä PNR-direktiivi) tulkintaa koskeva tuomio. Ratkaisussa tuomioistuin katsoi, että PNR-direktiivin 6 artikla, luettuna perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa sallitaan kyseisen direktiivin mukaisesti kerättyjen matkustajarekisteritietojen (PNR-tiedot) käsittely muihin kuin mainitun direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa nimenomaisesti mainittuihin tarkoituksiin.

Ratkaisun merkitystä ehdotettavan sääntelyn kannalta ei ole kuitenkaan tarkemmin arvioitu, koska ratkaisussa ei ollut kyse yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvasta tilanteesta. Oikeusministeriö toteaa tältä osin, että kyseisen suuren jaoston tuomion perusteluista ilmenee kuitenkin yleisemmin sovellettavia käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen liittyviä näkökohtia. Ratkaisussa tuomioistuin on ottanut kantaa muun muassa PNR-direktiivillä käyttöön otetun järjestelmän sallittuun soveltamiseen sekä järjestelmän laajentamisen edellytyksiin (152, 156 ja 157 kappale). Ehdotettavassa sääntelyssä vaikuttaisi olevan kyse rahanpesudirektiivin ja rahoitustietodirektiivin mukaisesti kerättyjen tilin asiakastietojen käyttämisestä muihin kuin em. direktiiveissä sallittuihin käyttötarkoituksiin.

Esityksessä ehdotettua Kansaneläkelaitoksen pääsyä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tietoihin on perusteltu yleisen tietosuoja-asetuksen säännöksin. Tätä on esityksessä perusteltu unionin tuomioistuimen ratkaisulla C-175/20 (*”SS” SIA vs. Valsts dienests*), mikä vaikuttaa jäävän jossain määrin irralliseksi, sillä ratkaisussa oli kyse rekisteröidyn oikeuksien rajoittamisesta, mm. siitä, oliko tietojen keräämisen tarkoitus tullut ilmoittaa pyydettyä tietoa. Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa (s. 82) on tuotu esiin, että yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohta mahdollistaa kansallisen liikkumavaran, jonka perusteella voidaan lailla säätää henkilötietojen käsittelystä myös muuta kuin alkuperäistä käyttötarkoitusta varten. Sääntelyn tulee olla välttämätöntä ja oikeasuhteista 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Ehdotetun

sääntelyn tarkoituksena olisi 23 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaisesti rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen. Lisäksi ehdotetun sääntelyn tarkoituksena olisi 23 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaiset yleiseen julkiseen etuun ja sosiaaliturvaan liittyvät tärkeät tavoitteet. Oikeusministeriö toteaa, että Kansaneläkelaitoksella ei ole rikosten ennalta estämiseen ja paljastamiseen liittyvää toimivaltaa, eikä ehdotettuihin säännöksiin sisälly tällaisia käyttötarkoituksia. Oikeusministeriö katsoo, että tulkintaan, jolla yleisen tietosuojasetuksen säännöksiin voitaisiin ohittaa direktiivien kansallinen liikkumavara, liittyy oikeudellista epävarmuutta.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa (s. 81) on lyhyesti tuotu esiin myös perustuslakivaliokunnan käyttötarkoitussidonnaisuutta koskeva lausuntokäytäntö, mutta esityksessä ei ole arvioitu, muodostuisiko Kansaneläkelaitoksen toimeentulotuen tai asumistuen ratkaisemiseen liittyvä tiedonsaantioikeus pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tietoihin järjestelmän pääasialliseksi tai merkittäväksi käyttötavaksi.

Pankki- ja maksutietojen valvontajärjestelmän tietoja koskevat tiedonsaantioikeudet

Esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa on asianmukaisesti tunnistettu, että ehdotettu sääntely on merkityksellistä erityisesti perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta sekä EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklan yksityiselämän suojan ja 8 artiklan henkilötietojen suojan kannalta.

Esityksen 1., 2., ja 3. lakiehdotuksessa ehdotettavissa Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksissa rahalaitoksilta tietosisältö on eritelty yhtäältä tili-, saldo- ja arvopaperitietoihin sekä toisaalta tilitapahtumatietoihin. Sääntely on voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti sidottu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön (ks. PeVL 48/2018 vp, s. 5 ja siinä viitatu lausunnot) mukaisesti tietojen välttämättömyyteen, mutta ehdotetussa sääntelyssä irtauduttaisiin voimassa olevan sääntelyn rahalaitoksiin kohdistuvan tietopyynnön viimesijaisuudesta ja erityisesti sen perusteltua epäilyä koskevasta edellytyksestä. Tilitapahtumatietojen osalta ehdotettavassa sääntelyssä säädettäisiin lisäksi hakijan oikeudesta kieltää pyynnön tekeminen, joskin Kansaneläkelaitos saisi myös näissä tapauksissa pyytää tilitapahtumatiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä, jos on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Tietojen hakeminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta toimeentulotukea tai asumistukea koskevan asian ratkaisemiseksi muodostuisi ehdotetun sääntelyn nojalla pääasialliseksi keinoksi hankkia tiedot.

Arvioidessaan edellisen kerran Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeutta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että valiokunta on arvioinut sääntelyä, jossa Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä ja asianomaisen henkilön suostumuksesta riippumatta saada käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta siitä lähtökohdasta, että sääntely merkitsee etuuden hakijan tai saajan pankkisalaisuuden murtamista. Vaikka valiokunta ei tuolloin pitänyt pankkisalaisuutta yksityiselämän ydinalueeseen kuuluvana seikkana, valiokunta piti sääätämisyjärjestyskysymyksenä viimesijaisuutta eli sitä, että tietopyyntö oli kytketty edellytykseen, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä saada muutoin ja oli perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta (PeVL 14/2002 vp, s. 4/ II). Valiokunnan mielestä hallituksen esityksen perusteluista ei selvinnyt, miten mainitut seikat oli tarkoitus huomioida ehdotetun sääntelyn soveltamisessa (PeVL 48/2018 vp, s. 7).

Perustuslakivaliokunta tarkisti kantaansa tilitapahtumatietojen arkaluonteisuudesta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää koskevan ensimmäisen esityksen yhteydessä. Perustuslakivaliokunnan mielestä mitä suurimmassa määrin yksityisten ihmisten maksuliikenne siirtyy käteisen rahan käytöstä pankkitilin välityksellä tapahtuvaan maksuliikenteeseen, sitä yksityiskohtaisemman kuvan henkilön yksityiselämästä voi muodostaa pankkitilin tilitapahtumista. Tilitapahtumista voi ilmetä suoraan jopa arkaluonteisia tietoja, kuten tietoja uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä tai terveydenhuoltopalvelujen käytöstä. Valiokunnan mielestä luonnollisen henkilön yksityiskohtaiset tilitiedot rinnastuvat tämän johdosta yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin (PeVL 48/2018 vp, s. 4).

Muutosta on esityksessä perusteltu yhtäältä hallinnollisen taakan vähentymisellä, Kansaneläkelaitoksen toiminnan tehostumisella ja etuudenhakijan asioinnin sujuvoittamisella sekä julkisen talouden säästöillä (s. 29 ja 90). Esityksen perustelujen (s. 44) mukaan ehdotettu sääntely myös vähentäisi merkittävästi Kansaneläkelaitoksen tarvetta rakentaa erillisiä rajapintoja suoraan jokaiseen rahalaitokseen. Arvioidessaan edellisen kerran Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuden ulottamista pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään, perustuslakivaliokunta totesi, että yksin menettelyn nopeuttamisella ja sujuvoittamisella ei voi kuitenkaan perustella esitetyn kaltaista etuuden hakijan suostumuksesta riippumatonta syvälle käyvää rajoitusta yksityiselämän suojaan (PeVL 48/2018 vp, s. 7).

Toisaalta muutosta on esityksessä perusteltu etuuksien lainmukaisen ja oikeellisen ratkaisemisen turvaamisella (s. 90). Perustelujen mukaan ehdotus vähentäisi ja ehkäisisi etuuksiin kohdistuvia rikoksia sekä etuuksien virheellisiä maksuja. Perusteluissa on tältä osin viitattu lausuntoon (PeVL 1/2015 vp, s. 2–3), jossa valiokunta piti Kansaneläkelaitokselle ja työttömyyskassoille osoitettua tulotietoja koskevaa massamuotoista tietojensaantioikeutta työttömyysetuuksien väärinkäytön estämistä varten perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä perusteena rajoittaa yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa. Perusteluissa on kuitenkin tuotu esiin, että havaittujen väärinkäytösepäilyjen määrä on suhteellisen vähäinen, joskin virheellisten maksatusten kokoluokka on huomattava (s. 93). Silti perustelujen nojalla syntyy vaikutelma, että Kansaneläkelaitoksen laaja arkaluonteisiin tietoihin kohdistuva tiedonsaantioikeus olisi välttämätön väärinkäytösten estämiseksi ja selvittämiseksi, ei niinkään säännöksissä mainittujen toimeentulotuen tai asumistuen ratkaisemiseksi. Esityksen säätämisyjärjestysperustelujen (s. 84) mukaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tiedot ovat välttämättömiä tilanteissa, joissa Kansaneläkelaitoksen velvollisuutena on selvittää etuuden myöntämisen ja maksamisen oikeellisuus, eikä Kansaneläkelaitoksella olisi muuta tietolähdettä käytettävissään tulojen ja varojen selvittämiseksi. Oikeusministeriö kiinnittää tältä osin huomiota siihen, että voimassa olevan sääntelyn mukaan asianomainen itse toimittaa tiedot Kansaneläkelaitokselle, ja tiedot pyydetään rahoituslaitokselta, jos riittäviä tietoja ja selvityksiä ei saada muutoin ja on perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Ehdotetussa sääntelyssä poikkeus muuttuisi pääsäännöksi, mikä näyttäytyy ongelmalliselta oikeasuhteisuuden näkökulmasta erityisesti koska ehdotettu kielto-oikeus ei vaikuttaisi merkittävästi rajaavan Kansaneläkelaitoksen arkaluonteisiin tietoihin kohdistuvaa tiedonsaantioikeutta.

Kielto-oikeus

Esityksen 1. lakiehdotuksen 18 a §:n 5 momentissa, 2. lakiehdotuksen 42 §:n 3 momentissa ja 3. lakiehdotuksen 43 §:n 3 momentissa säädettäisiin asiakkaan kielto-oikeudesta. Kansaneläkelaitoksella olisi em. säännösehdoitusten nojalla oikeus pyytää tilitapahtum tiedot rahalaitoksilta, ellei hakija ole kieltänyt tietojen pyytämistä. Esityksen perustelujen mukaan hakija voisi halutessaan itse esittää tarvittavat selvitykset tilitapahtumista Kansaneläkelaitoksen tekemän pyynnön mukaisesti. Kansaneläkelaitoksen tulisi hakemisen yhteydessä informoida ja ohjeistaa hakijaa näistä eri vaihtoehtoista sekä myös niiden seurauksista. Mikäli Kansaneläkelaitoksella olisi perusteltua syytä epäillä toimitettujen selvitysten riittävyyttä tai luotettavuutta, voisi Kansaneläkelaitos viimesijaisena keinona tiedustella tilitapahtumatietoja suoraan rahalaitoksilta.

Arvioidessaan pankki- ja maksutietojen valvontajärjestelmää koskevaa hallituksen esitystä perustuslakivaliokunta katsoi, että sen käsityksen mukaan sääntelyllä perustetaan järjestelmä, jonka puitteissa pankkisalaisuuden alaisia henkilötietoja annettaisiin useiden viranomaisten käyttöön ilman riittävää ennakkollista kontrollia (PeVL 48/2018 vp, s. 7-8). Esityksen perustelujen (s. 30) mukaan ennakkollisena kontrollina toimisivat välttämättömyysarviointi sekä hakijan oikeus halutessaan kieltää Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin. Esityksen säätämisyjärjestysperusteluiden (s. 85) mukaan kiello-oikeudella pyritäisiin turvaamaan ja säilyttämään useisiin perustuslain säännöksiin kiinnittyvä yksilön itsemääräämisoikeus. Kielto-oikeus toimisi siten henkilön itsemääräämisoikeutta vahvistavana ennakkoedellytyksenä arkaluonteisiin tietoihin pääsyle.

Säätämisyjärjestysperusteluiden mukaan kiello-oikeudella pyritäisiin myös säilyttämään hakijan nykytilaa vastaava oikeus kieltäytyä toimittamasta tilitapahtumatietoja, säilyttämään hakijan oikeus saada kieltäytymisen seurauksena muutoksenhakukelpoinen päätös, jolloin hän voisi nykyiseen tapaan saattaa tietojen välttämättömyyttä koskevan asian tuomioistuimen tai muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi, ja säilyttämään hakijan oikeus toimittaa pyydetty tiedot itse, jolloin hän voisi esimerkiksi peittää tiliotteilta arkaluonteisia tietoja. Esityksen perusteluissa (s. 34) on mainittu uskonnollisten yhdyskuntien ja poliittisten puolueiden jäsenmaksuja koskevat tiedot sellaisina tietoina, jotka etuuden hakijalla olisi oikeus peittää tilitapahtumistaan. Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota perustelujen ristiriitaisuuteen, sillä toisaalla esityksen perusteluissa (s. 66) on edellytetty, että tilitapahtumaluettelon tulee olla katkeamaton ja ehyt.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun kiello-oikeuden käyttäminen edellyttää hakijalta aktiivisia toimia. Sen ulottuvuus jää siten rajatummaksi kuin jos sääntelyssä edellytettäisiin Kansaneläkelaitoksen pyytävän erillisenä suojatoimena hakijan suostumusta tilitietojen hakemiseen pankki- ja maksutilitietojen valvontajärjestelmästä. Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt aktiivista reagointia edellyttävää kiello-oikeutta riittävänä itsemääräämisoikeuden turvaamisen takeena arvioidessaan sosiaali- ja terveydenhuollon sähköistä käsittelyä koskevaa esitystä (PeVL 4/2021 vp, kappale 40). Perustuslakivaliokunta kiinnitti samassa yhteydessä huomiota myös suostumusedellytyksen pääsääntöisyyteen itsemääräämisoikeuden varaan rakentuvassa sosiaali- ja terveydenhuollon sääntely-ympäristössä.